

ΠΡΑΓΑ 2000

(Δ.Ν.Τ. - Παγκόσμια Τράπεζα)

**Οι τελευταίες “επιτυχίες”
της παγκόσμιας οικονομίας**

Ανάμεσα στις διαφορετικές αντιλήψεις των οικονομολόγων υπάρχει, παρά τις μικρές ή τις μεγάλες τους διαφωνίες, κάτι κοινό. Είτε εκφράζεται ζητή, είτε υπονοείται ως προϋπόθεση των εξειδικευμένων τους αναλύσεων, δεν είναι τίποτε άλλο από την παραδοχή ότι η οικονομία αποτελεί φυσική τάξη. Όπως στον φυσικό κόσμο επικρατούν αυστηροί νόμοι που διέπουν όλα τα φαινόμενα, έτσι και στην ανθρώπινη οικονομική ζωή θα πρέπει, σύμφωνα με αυτήν την άποψη, να υπάρχουν αιώνιοι νόμοι που τη ρυθμίζουν. Αρκεί τότε να τους γνωρίζουμε και η ευημερία είναι εξασφαλισμένη. Αλλά ή και πολύπλοκα μαθηματικά θεωρήματα υποτίθεται ότι αποδεικνύουν με αδήρητο τρόπο την αναγκαιότητα της εκάστοτε οικονομικής πολιτικής ενώ οι οικονομικές καταστροφές αποδίδονται μόνο στην άγνοια ή την ατέλεια των μοντέλων που χρησιμοποιήθηκαν.

Στην πραγματικότητα η θεωρία που θέλει την οικονομία ως φυσική τάξη εξυπηρετεί ένα και μοναδικό σκοπό. Στόχος της είναι να αποκρύψει το γεγονός ότι πίσω από τη φαινομενική ουδετερότητα των νόμων της κρύβεται η στυγνή πραγματικότητα της ανθρώπινης εκμετάλλευσης. Σήμερα, δεν μπορούμε βέβαια να δείχνουμε εμπιστοσύνη στις απλοϊκές αριστερές αντιλήψεις του παρελθόντος, σύμφωνα με τις οποίες οι πολιτικές σχέσεις αποτελούν απλή αντανάγκλαση των οικονομικών. Εκείνο, όμως, που δεν μπορούμε να παραβλέψουμε είναι ότι η ίδια η οικονομία είναι συνυφασμένη με την εξουσία, ότι οι νόμοι της είναι οι νόμοι της ιδεώδους καταστολής της ελευθερίας, τόσο στον άμεσο βιοτικό πυρήνα της όσο και στο ιδεολογικό επίπεδο. *Η οικονομία, αν δεν καθορίζει τις σχέσεις κυριαρχίας, είναι κάτι παραπάνω από βέβαιο ότι τις συντηρεί, τις οργανώνει και τις ενισχύει.*

Η πραγματικότητα αυτή, όχι μόνο δεν έχει ξεπεραστεί στις μέρες μας, αλλά γνωρίζει και νέα επιβεβαίωση και επέκταση. Ιδιαίτερα, και όχι λιγότερο, στο σημερινό διεθνοποιημένο πλαίσιο καθεστωτικής κυριαρχίας η οικονομία καθ' εαυτή γίνεται ο ισχυρότερος παράγοντας εκβιασμού στα χέρια αιματοβαμμένων κερδοσκόπων και αφεντικών σε ολόκληρο τον κόσμο. Δεν είναι γι' αυτό τυχαίο, ότι όσο περισσότεροι εντείνονται αυτοί οι εκβιασμοί, τόσο πληθαίνουν και οι "επιστημονικές" φωνές που κηρύττουν με θρησκευτικό ζήλο την πίστη στους κανόνες της αγοράς. Αλλά οι σύγχρονοι αυτοί μεσοσίες είναι κάπως διαφορετικοί απ' τους παλιούς. Εδραιωμένοι σε ανώτατες πανεπιστημιακές και διοικητικές θέσεις, μόνιμοι σύμβουλοι των κατά τόπους κυβερνήσεων, δεν προχωράνε με το ευαγγέλιο αλλά με το όπλο στο χέρι. *Η καθολίκευση της οικονομίας της αγοράς, η εγκαθίδρυση του καπιταλισμού ως το πλέον αδιαμφισβήτητο κοινωνικοοικονομικό σύστημα και η και-*

νούρια τάξη όπως αποτυπώνεται και πολιτικοστρατιωτικά είναι οι σημερινές βεβαιότητες, οι σημερινές φυσικές αλήθειες της παγκοσμιοποιημένης κυριαρχίας.

Αυτές τις βεβαιότητες όλοι οι διεθνείς οργανισμοί (ΑΝΤ, ΠΟΕ, Παγκόσμια Τράπεζα, Ομάδα των 7 ή 8) τις έχουν εντάξει στα στρατηγικά τους σχέδια, στο βαθμό που έχουν ήδη μεταβληθεί σε θεσμοθετημένες μορφές οικονομικού ελέγχου και αποτελούν πλέον την αιχμή του δόρατος της κυρίαρχης οικονομικής τάξης. Όπως η οικονομική θεωρία έχει σαν ιδεολογικό όπλο την αντικειμενικότητα, έτσι έχει και η οικονομική πρακτική το δικό της. Με προμετωπίδα την "ανάπτυξη" και επίφαση την "πρόοδο", η προπαγανδιστική φιλολογία υπέρ της δράσης τους επαναλαμβάνει ακούραστα το ίδιο λεξιλόγιο, όπως άλλωστε υπογορεύουν οι γνωστές διαφημιστικές τεχνικές, στην προσπάθεια να αποφύγει το ερώτημα για την κατεύθυνση και τους δέκτες αυτής της ανάπτυξης και της πρόόδου. Πράγματι, αν εξαιρέσει κανείς το ερώτημα αυτό, τότε στην άσκηση του ρόλου τους οι διεθνείς αυτοί οργανισμοί δεν μοιάζουν αποτυχημένοι. Με τα επενδυτικά τους προγράμματα δημιούργησαν σε παγκόσμιο επίπεδο φτώχεια, κοινωνικό αποκλεισμό και ανισοροπία μεταξύ οικολογικού περιβάλλοντος και ανθρώπινου πληθυσμού σε μια έκταση χωρίς ιστορικό προηγούμενο.

Ποτέ η διάσταση ανάμεσα στους φτωχούς και τους πλούσιους του πλανήτη δεν ήταν τόσο δραματικά ανοιγμένη εις βάρος των φτωχών, γιατί ο κοινωνικός αποκλεισμός και η οικονομική εξαθλίωση ουδέποτε κάλυπταν το 80 με 85% του ανθρώπινου πληθυσμού. Το 1997, 1.3 δισεκατομύρια άνθρωποι απολάμβαναν εισόδημα μικρότερο του 1 δολλαριού την ημέρα, ενώ από το 1960 ως το 1994 το χάσμα ανάμεσα στο πλουσιότερο και το φτωχότερο 20% του πληθυσμού της γης ανήλθε από 1:30 σε 1:78. Πραγματικά, μεγάλη επιτυχία! Μπορεί, ακόμη και με οικονομιστικά κριτήρια, ο ετήσιος ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης των αναπτυσσόμενων χωρών που αγήκαν στην GATT το 1986 να είναι σχεδόν ίσος με τον αντίστοιχο εκείνων που δεν ανήκαν, ωστόσο οι φορείς της διεθνούς αναπτυξιακής βοήθειας μπορούν να είναι τουλάχιστον υπερήφανοι για το γεγονός ότι 447 άτομα το 1997 κατείχαν περισσότερο πλούτο απ' ό,τι το 50% του παγκόσμιου πληθυσμού. Την ίδια στιγμή που τα κέρδη των επιχειρηματιών ανεβαίνουν στο ζενίθ, επιτρέποντάς του έναν τρόπο ζωής τελείως ασύλληπτο για κάθε μέτρο, 13 εκατομμύρια παιδιά πεθαίνουν ακόμη κάθε χρόνο. Όμως οι υπέρμαχοι του συστήματος μπορούν να καυχούνται ότι το 1950 ο αντίστοιχος αριθμός ήταν 24 εκατομμύρια και αλοιμόνο σε όποιον κατηγορήσει το επιχείρημα αυτό για κυνισμό.

Το ότι η διεθνοποίηση του εμπορίου, της παραγωγής και των χρηματιστηριακών αγορών, παρ' όλα τα αμφίβολα επιτεύγματά τους, θα δημιουργήσουν μια παγκόσμια κοινότητα όπου οι εθνικές διαφορές καθώς

και τα ίδια τα εθνικά κράτη προοδευτικά θα εξαφανιστούν, με έπαθλο την παγκόσμια ειρήνη, αποτελεί μάλλον την τελευταία πράξη του μύθου της καπιταλιστικής ουτοπίας. Όχι μόνο οι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί συνεχίζουν να εξαρτώνται από τα εθνικά κράτη, τα οποία εξακολουθούν να παίζουν σημαντικό ρόλο στη διασφάλιση του θεσμικού πλαισίου της καπιταλιστικής οικονομίας, χάρη στο μονοπώλιο βίας που κατέχουν, καθώς και στη συντήρηση της υποδομής για την ομαλή λειτουργία της αγοράς και του κοινωνικού συστήματος γενικότερα, αλλά και εμβαθύνουν τους διαχωρισμούς μέσω του παραγωγικού καταμερισμού που προωθούν. Στην πραγματικότητα μάλιστα το ποσοστό των αποταμιεύσεων σε μια χώρα που επενδύονται σε μια άλλη είναι προς το παρόν εξαιρετικά περιορισμένο (στα τέλη της δεκαετίας του '80 οι Αμερικανοί επενδυτές διέθεταν 94% του μετοχικού τους κεφαλαίου σε αμερικανικές μετοχές και οι Ιάπωνες αντίστοιχα το 98%), ενώ το 88% του συνόλου των επιχειρήσεων κατέχεται από 6 μόλις χώρες. Όσο για την προοπτική κατάργησης των πολέμων που ευαγγελίζονται υποτιθέμενοι φιλόσοφοι-κρατικοί σύμβουλοι, όπως ο διάσημος πλέον Φ. Φουκονγιάμα, τίποτε δεν διαψεύδεται με μεγαλύτερη σαφήνεια από την πραγματικότητα, εκτός κι αν αυτό που υπονοούν παρόμοιες απόψεις είναι το μοιραίο της έκβασης κάθε πολέμου ενάντια στην πτέρυγα με την τεράστια στρατιωτική υπεροχή και συνεπώς το κύρηγμα υπακοής σ' αυτήν.

Δ.Ν.Τ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΡΑΠΕΖΑ: ΚΑΠΟΙΕΣ ΚΑΘΟΛΟΥ ΤΥΧΑΙΕΣ ΣΥΜΠΤΩΣΕΙΣ

Το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου βρίσκει την παγκόσμια καπιταλιστική οικονομία σε κατάσταση ύφεσης. Οι χρηματαγορές βρίσκονται σε κατάσταση κρίσης, ενώ ο κανόνας χρυσού που συνέχιζε να παίζει σημαντικό ρόλο κατά την προπολεμική περίοδο τελεί πλέον υπό ανοιχτή αμφισβήτηση. Τόσο η σταθεροποίηση της διεθνούς οικονομίας γενικά όσο και η πρόθεση του βορειοαμερικανικού κεφαλαίου να διασφαλίσει τη θέση του ως πρώτη δύναμη έκαναν αναγκαία την προσαρμογή της παγκόσμιας αγοράς στις απαιτήσεις της αυξανόμενης διεθνοποίησης του κεφαλαίου. Το βορειοαμερικανικό κεφάλαιο ανέλαβε, όπως ήταν αυτονόητο να προτείνει τους θεσμούς της νέας τότε παγκόσμιας οικονομικής τάξης, προκειμένου να υποβοηθηθεί η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων και η συναλλαγματική τάξη που ως τότε βρισκόταν σε κατάσταση προβληματική.

Έτσι, το 1944 συναντήθηκαν στο Bretton-Woods του New Hampshire εκπρόσωποι από 44 συμμαχικές χώρες (μεταξύ των οποίων οι Η.Π.Α, η Μ. Βρετανία, η Γαλλία, η Ε.Σ.Σ.Δ., η Ιταλία και οι περισσότερες λατινοαμερικανικές χώρες) και υιοθέτησαν ένα "σύστημα σταθερών και προσαρμοζόμενων συναλλαγματικών ισοτιμιών". Αποφασίστηκε, με άλλα λόγια, οι τιμές συναλλάγματος να καθορίζονται

επίσημα και να διατηρούνται περίπου σταθερές, ενώ ταυτόχρονα επιτράπηκε μόνο περιορισμένη μετατρεψιμότητα των νομισμάτων. Παγκόσμια νομισματική αξία του καπιταλισμού έγινε το δολλάριο, το οποίο, αποκτώντας σταθερή τιμή, εγγυήθηκε την απρόσκοπτη διακίνηση κεφαλαίου και κυριώς εμπορευμάτων. Αυτό, ασφαλώς, δεν ήταν αρκετό. Καθώς τα έλλειμματα στο ισοζύγιο πληρωμών δημιουργούν αναπόφευκτα τάσεις προστατευτισμού, ο στόχος της διασφάλισης του παγκόσμιου εμπορίου, με κερδισμένη ασφαλώς την οικονομία με τη μεγαλύτερη παραγωγικότητα, δηλαδή τη βορειοαμερικανική, επέβαλε τη δημιουργία τριών διεθνών οργανισμών.

Τον πιο άμεσο στο ρόλο στην προώθηση της φιλελευθεροποίησης διαδραμάτισε η συμφωνία GATT (*General Agreement of Tariffs and Trade*), η Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου, καθότι είχε σαν στόχο την μείωση των τελωνειακών δασμών που επιβάλλονται στα εμπορεύματα. Από το Μάρτιο του 1994 το ρόλο αυτό αναλαμβάνει ένας πραγματικός οργανισμός, με πολύ μεγαλύτερη δύναμη επιβολής, ο Π.Ο.Ε. (Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου), η τελευταία διάσκεψη του οποίου έγινε πέρσι στο Σιάτλ.

Ακόμη πιο σημαντικός, ωστόσο, ήδη από τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια υπήρξε ο ρόλος του Δ.Ν.Τ. (*Διεθνές Νομισματικό Ταμείο*), το οποίο είχε σαν πρώτο του μέλημα να εξασφαλίζει συνθήκες σταθερότητας στις διεθνείς πληρωμές, εμποδίζοντας έτσι φαινόμενα σαν κι αυτά του '30. Το σχέδιο White, το οποίο και επικράτησε, προέβλεπε το δανεισμό σε σκληρά νομίσματα χωρών με προβληματικό ισοζύγιο, στη θέση του ιδιωτικού δανεισμού ο οποίος θεωρήθηκε εξαιρετικά επικίνδυνος για την ομαλή λειτουργία της διεθνούς οικονομίας. Φυσικά το Δ.Ν.Τ. όχι μόνο μπορούσε να επιβάλλει τους οικονομικούς όρους διαχείρισης των δανείων, αλλά αποκτούσε και ουσιαστική παρέμβαση στην οικονομική πολιτική των δανειζόμενων χωρών.

Σε στενή σχέση με το Δ.Ν.Τ. σχεδιάστηκε και η λειτουργία της Παγκόσμιας Τράπεζας που ιδρύθηκε για την αξιοποίηση κεφαλαίων σε παραγωγικές επενδύσεις, με άλλα λόγια, για την παραπέρα επέκταση των καπιταλιστικών συνθηκών παραγωγής. Ευρύτερος στόχος της Τράπεζας υπήρξε, φυσικά, η αποδιάρθρωση των οικονομιών των χωρών της περιφέρειας και η ενσωμάτωση τους στην παγκόσμια κεφαλαιοκρατική αγορά.

Το τελικό αποτέλεσμα μέσα από αυτές τις θεσμοθετήσεις δεν ήταν άλλο από την πλήρη κυριαρχία του αμερικανικού κεφαλαίου, αλλά και την πλήρη ελευθερία των πολυεθνικών να έχουν πρόσβαση σε όλες τις περιοχές του κόσμου, εκμεταλλευόμενες προνομιακά τα κατά τόπους πλεονεκτήματα της παραγωγής. Αυτό το στάτους συμπαρέσυρε, στην ουσία ανάγκασε πολλές χώρες, προσφάτως ανεξάρτητες από την αποικιοποίη-

ση, να ενταχθούν στο Δ.Ν.Τ. και την Παγκόσμια Τράπεζα, να υιοθετούν τα "οφέλη" της οικονομικής τους υποδούλωσης. Ακόμη και η Ε.Σ.Σ.Δ. προσχώρησε χωρίς αντίσταση στη νέα παγκόσμια οικονομική τάξη του Δ.Ν.Τ., για να απομακρυνθεί αργότερα όταν άναψε ο Ψυχρός Πόλεμος.

Η υποταγή στην οικονομική κυριαρχία των Η.Π.Α. έγινε αναμφισβήτητη και για τον επιπλέον λόγο της ενσωμάτωσης της Ευρώπης μέσω του σχεδίου Μάρσαλ. Αυτό, άλλωστε, αποτέλεσε και πηγή έμπνευσης για την επέκτασή του και πέραν του ευρωπαϊκού χώρου, κυρίως σε επίπεδο διμερούς αναπτυξιακής βοήθειας. Η τρομακτική συσσώρευση κεφαλαίου πίεζε το αμερικανικό κεφάλαιο για παραπέρα επενδύσεις, καθώς η Ευρώπη φάνταζε πια πολύ μικρή. Περιττό να σημειωθεί ότι η βοήθεια του τύπου αυτού συνδύαζε το τερπνό μετά του οφελίμου, κι αυτό όχι μόνο από την πλευρά των Η.Π.Α. Όχι μόνο κατευθυνόταν επιλεκτικά κυρίως σε χώρες με αιμοσταγή καθεστώτα, ή παρεχόταν με αντάλλαγμα τον έλεγχο στην εσωτερική και εξωτερική πολιτική, αλλά και εξασφάλιζε άμεσα οικονομικά οφέλη για τις επιχειρήσεις της χώρας δανειστή μέσα από την επιβολή νεοαποικιακών όρων στη χρήση των δανείων. Η Παγκόσμια Τράπεζα και το Δ.Ν.Τ. ανέλαβαν την αποστολή των επενδύσεων, ή καλύτερα της διευκόλυνσης των επενδύσεων των πολυεθνικών, με πιστώσεις για την ανάπτυξη της υποδομής (κατασκευές λιμανιών, δρόμων, αεροδρομίων, φραγμάτων), που στις περισσότερες περιπτώσεις ελάχιστα ανταποκρίνονταν στις ανάγκες των τοπικών κοινωνιών, ενώ βεβαίως ήταν άριστες για την άντληση υπέργωγων κερδών εκ μέρους των επενδυτών και των τοπικών ελίτ.

Μόλις ολοκληρώθηκε, ή σχεδόν ολοκληρώθηκε, αυτή η διαδικασία, επόμενο ήταν η πλήρης αποσύνθεση της δομής των κοινωνιών της περιφέρειας. Μέσω της κεφαλαιοποίησης του αγροτικού τομέα (εισαγωγές λιπασμάτων, χημικών, φτηνών αγροτικών προϊόντων) και της συνακόλουθης καταστροφής των αγροτών, η επιλογή τους να μετοικήσουν στις πόλεις ή τις κωμοπόλεις έγινε αναγκαστική. Μάζες ανθρώπων οδηγήθηκαν στη φτώχεια και την εξαθλίωση, μια διαδικασία που, λαμβάνοντας υπ' όψιν το επίπεδο των μισθών και των συνθηκών εργασίας στο μεγαλύτερο μέρος του λεγόμενου Τρίτου Κόσμου, συνεχίζεται αμείωτη ως σήμερα.

Ένα γνωστό παράδειγμα που δείχνει τις εγκληματικές διαστάσεις που εκλαμβάνουν τα σχέδια των ανεπτυγμένων κρατών και των πολυεθνικών είναι αυτό της ζούγκλας του Αμαζονίου. Η κατασκευή ενός γιγαντιαίου δρόμου που θα διασχίζει ολόκληρη τη Βραζιλία κατά μήκος έγινε η αιτία μιας ανεπανόληπτης οικολογικής καταστροφής. Ληηλάτηση και ερήμωση δασών, καταστροφή οικοσυστημάτων. Στις συνέπειες αυτές θα πρέπει να προστεθεί και η εξόντωση πέντε με έξι ανθρώπινων φυλών κάθε χρόνο, που αφανίζονται μόνο και μόνο γιατί το επιβάλλει το επενδυτικό πρόγραμμα της Παγκόσμιας Τράπεζας.

Οι διεθνιστικές και φιланθρωπικές ευαισθησίες της Τράπεζας δεν σταματούν βεβαίως εκεί. Στην Ινδία επενδύονται δισεκατομμύρια δολάρια για την κατασκευή φραγμάτων με σκοπό να λειτουργήσουν ως πηγές ενέργειας για την ηλεκτροδότηση των πολυεθνικών συγκροτημάτων. Αποτέλεσμα η μετακίνηση χιλιάδων αγροτών που έχασαν τα κτήματά τους έναντι εξευτελιστικών αποζημιώσεων προς τις μεγάλες πόλεις, όπως και χιλιάδων άλλων που με το σταμάτημα της ροής των ποταμών τα χωράφια τους έπαψαν να είναι καλλιεργήσιμα. Να προσθέσουμε και εδώ την καταστροφή των αντίστοιχων οικοσυστημάτων, όπως και το γεγονός ότι στην Ινδία το μέσο κατά κεφαλή εισόδημα δεν ξεπερνά τα 250 δολάρια.

Αλλά και στην Ινδονησία, σε νησιά κοντά στην Ιάβα και το Μπάλι, πραγματοποιείται από την Παγκόσμια Τράπεζα ένα φοβερό πρόγραμμα υπερπληθυσμιακής αποσυμφόρησης. Στα νησιά αυτά λεηλατούνται δάση, προκειμένου να γκετοποιηθεί εκεί ο ολόενα αυξανόμενος πληθυσμός. Οι μαζικές αυτές μετακινήσεις ανθρώπων, που θα μένουν σε οικισμούς τους οποίους κατασκευάζει η Παγκόσμια Τράπεζα μέσα στα δάση, μετατρέπουν τους πληθυσμούς κυριολεκτικά σε αιχμαλώτους της Παγκόσμιας Τράπεζας και δούλους για μελλοντική χρήση.

Όσον αφορά το αμιγώς οικονομικό σκέλος της δραστηριότητας των διεθνών οργανισμών, η πορεία τους μέσα στο χρόνο δεν υπήρξε σταθερή. Καθοριστικός υπήρξε ο ρόλος του ενδοϊμπεριαλιστικού οικονομικού πολέμου που σταδιακά ξέσπασε στις μητροπόλεις του καπιταλισμού. Η Ευρώπη και η Ιαπωνία άρχισαν να αφαιρούν το προβάδισμα του αμερικανικού κεφαλαίου. Το αυξανόμενο παθητικό των Η.Π.Α., λόγω του πολέμου στο Βιετνάμ και των "πανέξοδων" κοινωνικών προγραμμάτων ανάγκασε προσωρινά τα ευρωπαϊκά κράτη και την Ιαπωνία να στηρίξουν το δολλάριο. Όχι όμως για πολύ. Σύντομα, η έντονη παρουσία του ευρωπαϊκού και ιαπωνικού κεφαλαίου οδήγησε στην ανυπακοή έναντι του δολλαρίου. Στη συνέχεια πολλά ευρωπαϊκά κράτη απελευθέρωσαν το συνάλλαγμά τους και δημιούργησαν μια συμμαχία πρόδρομο του Ευρώ. Από τις αρχές τις δεκαετίας του '70 έγινε φανερό ότι το σύστημα των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών δεν μπορούσε πλέον να λειτουργήσει, ώστε, σε πείσμα των αρχικών στόχων του Δ.Ν.Τ., υιοθετήθηκε το καθεστώς κυμαινόμενης ισοτιμίας δολλαρίου, με αποτέλεσμα την έκρηξη της αγοράς κεφαλαίου. Το σχέδιο Bretton-Woods έμοιαζε να αποτυγχάνει. Μάλιστα, μετά το 1970 οι επενδύσεις των πολυεθνικών σε χώρες της περιφέρειας άρχισαν να γίνονται με χαμηλούς ρυθμούς, λόγω των χαμηλών ποσοστών κέρδους αλλά και της επίθεσης που δέχονταν από τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα. Ανάλογες αιτίες οδήγησαν τα ισχυρά κράτη στην επιβολή αυστηρότερων κριτηρίων οικονομικής απόδοσης στη χορήγηση αναπτυξιακής βοήθειας, υπεύθυνη

για την οποία υπήρξε και πάλι η Παγκόσμια Τράπεζα, κάτι που σημαίνει την ουσιαστική ανάληψη της οικονομικής πολιτικής του κράτους που λαμβάνει τη βοήθεια εκ μέρους της Τράπεζας, με μέτρα όπως μείωση των δαπανών και απελευθέρωση των αγορών.

Οι Η.Π.Α. κατόρθωσαν να ξεπεράσουν την κρίση της δεκαετίας του '70 εφαρμόζοντας την πολιτική της δεσμευμένης βοήθειας, σύμφωνα με την οποία το ποσό που δέχεται το δανειζόμενο κράτος πρέπει να δαπανηθεί σε προϊόντα της χώρας που δανείζει. Παρ' όλο τον έκδηλα εκμεταλλευτικό χαρακτήρα αυτής της πρακτικής, η κυρίαρχη οικονομική τάξη δεν μπορούσε να αποφύγει το τεράστιο πρόβλημα που προέκυψε κυρίως από τις αρχές της δεκαετίας του '80 και έχει να κάνει με την αδυναμία πολλών κρατών να εξοφλήσουν τα χρέη τους, που αυξήθηκαν δραματικά με την απελευθέρωση της κίνησης των κεφαλαίων και την αποσταθεροποίηση της συναλλαγματικής ισορροπίας.

Το Δ.Ν.Τ και η Παγκόσμια Τράπεζα ανέλαβαν, εν όψει αυτών των εξελίξεων, ένα νέο ρόλο. Στόχος τους πλέον δεν ήταν, όπως στο παρελθόν, ο περιορισμός της χρηματοοικονομικής κίνησης, που στο μεταξύ είχε γίνει πραγματικότητα, αλλά η αντιμετώπιση και εκμετάλλευση των προβλημάτων που δημιουργήσε η τελευταία. Η τεράστια οικονομική δυσχέρεια των χωρών της περιφέρειας να ανταπεξέλθουν στην εξόφληση των δανείων οδήγησαν στην **αρχή της υπερχρέωσης** και συνακόλουθα στον παραπέρα ασφυκτικό οικονομικό έλεγχο από του διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς.

Στό όνομα της σωτηρίας χωρών, όπως το **Μεξικό το 1994**, στην οποία ο ρόλος των Η.Π.Α. υπήρξε ιδιαίτερα ενεργός, το Δ.Ν.Τ. δημιουργεί το κατάλληλο υπόβαθρο για την επανεγκατάσταση των επικερδών επενδύσεων με ευνοϊκότερους όρους και τον έλεγχο των κοινωνικών αντιστάσεων, ή στην καλύτερη περίπτωση, μέσω παραγραφής μέρους των χρεών, συντηρεί το χώρο της μελλοντικής εκμετάλλευσης και προλαμβάνει μεγαλύτερες αναταραχές. **Ενδεικτικά ως αναφερθεί ότι από το 1986 ως το 1996 το χρέος των χωρών της Ανατολικής Ασίας και του Ειρηνικού αυξήθηκε κατά 309%, ενώ το εξωτερικό χρέος χωρών όπως το Καμερούν και το Κογκό υπερβαίνει το Α.Ε.Π. τους.** Από το 1997 μέχρι το 1999 το παγκόσμιο χρέος έφτασε από τα 33.100 στα 37.100 δισεκατομμύρια δολάρια. Ο ανθρωπιστικός χαρακτήρας του Δ.Ν.Τ ως έσχατον δανειστή εκτάκτου ανάγκης σε υπερχρεωμένες οικονομίες είναι ανάλογος της ευαισθησίας που επιδεικνύει ο Ο.Η.Ε. έναντι της προσβολής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. *Η οικονομία της βίας και η βία της οικονομίας αναγνωρίζουν τους πάντες ως ανθρώπους, απλώς κάποιος περισσότερο και κάποιους (γύρω στο 90%) λιγότερο.*

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ. *Πολιτικά ερωτήματα*

Οι διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί, όπως το Δ.Ν.Τ., ο Π.Ο.Ε. και η Παγκόσμια Τράπεζα πρωτοστατούν, χάρη στη διεθνή τους σύσταση και απεύθυνση, στη διαδικασία ολοκλήρωσης της καπιταλιστικής οικονομίας που συνήθως αναφέρεται με την ονομασία της παγκοσμιοποίησης στη σημερινή εκδοχή σημαίνει τη διεύρυνση και καθολική επικράτηση του αμερικανικού πολιτικού, πολιτιστικού και οικονομικού υποδείγματος κυριαρχίας. Οι ιδεολόγοι της παγκόσμιας καπιταλιστικής τάξης έχουν επικεντρώσει την επιχειρηματολογία τους όχι μόνο στην υπόσχεση μιας ανεπανάληπτης οικονομικής ευημερίας για ολόκληρο τον κόσμο, που είναι φανερό το πόσο απέχει από την πραγματικότητα, αλλά και στην ιδέα της πολιτικής αποκέντρωσης, της αποδυνάμωσης του κράτους και της δημοκρατικοποίησης: με άλλα λόγια στην ιδέα μιας πρωτόγνωρης ελευθερίας. Η πιο μετριοπαθής εκδοχή αυτής της άποψης περιορίζεται στην εξύμνηση του πολιτικού ρόλου που μπορούν να αναλάβουν οι διεθνείς οργανισμοί της οικονομίας, συνδέοντας τη χορήγηση των δανείων με τον έλεγχο των αυταρχικών καθεστώτων.

Στη δεκαετία του '90 η πολιτική αιρεσιμότητα, η εξάρτηση δηλαδή της δανειοδότησης από πολιτικές επιλογές του δανειδοτούμενου κράτους εντελώς ανεξάρτητες της οικονομίας, θεσπίζεται ως θεμιτό κριτήριο από την Παγκόσμια Τράπεζα. Έτσι, για παράδειγμα το 1999, η Ομάδα των 8 δέχεται την παραγραφή του 40% του χρέους των 36 φτωχότερων χωρών με τον όρο όχι μόνο των οικονομικών μεταρρυθμίσεων, αλλά και του εκδημοκρατισμού και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το ότι τα συμφέροντα των πολυεθνικών επιχειρήσεων δεν εξαρτήθηκαν ποτέ και ούτε, βεβαίως, πρόκειται να εξαρτηθούν και τώρα από ιδεολογικές προθέσεις είναι μόνο το ένα σκέλος της απάντησης σε αυτήν τη λογική. Το δεύτερο, και όχι λιγότερο σημαντικό, είναι ότι ακόμη και στο βαθμό που τέτοιου είδους όροι βρίσκουν εφαρμογή στην πράξη, είναι από τη φύση τους τόσο χαλαροί που στην ουσία παραμένει στην διακριτική ευχέρεια των κυρίαρχων να αποφασίσουν τι συνιστά πολιτική ελευθερία και τι παραβίαση των δικαιωμάτων και να επενδύουν με βαρύγδουπες ηθικολογίες αυτό που αποτελεί το ειδικό συμφέρον τους.

Κατά την πιο φιλόδοξη εκδοχή, η πραγμάτωση του οράματος της ελευθερίας δεν θα είναι προϊόν οικονομικών διαπραγματεύσεων, αλλά αυτόματο προϊόν της διαδικασίας της ελεύθερης αγοράς σε συνδυασμό με την επέκταση των νέων τεχνολογιών. Τουλάχιστον γελοίο ακούγεται αυτό το επιχείρημα, αν αναλογιστεί κανείς απλώς σε πόσα λίγα χρήματα στον κόσμο είναι συγκεντρωμένη η οικονομική δύναμη και σε πόσο λιγότερα θα είναι στο μέλλον εξαιτίας της ασταμάτητης συγκεντροποι-

ησης του κεφαλαίου. Το χρηματικό ποσό των συγχωνεύσεων επιχειρήσεων κυμαίνεται ετησίως στα 3,000 δισεκατομμύρια δολάρια με συνεχή αυξητική τάση, ενώ ο κύκλος εργασιών 200 επιχειρήσεων αγγίζει σε απόλυτες τιμές το Α.Ε.Π. διακοσίων χωρών. Κάτω από αυτές τις συνθήκες η οικονομική ολοκλήρωση σημαίνει μάλλον τη συστηματική μείωση των κέντρων αποφάσεων και την πορεία προς έναν πρωτοεμφανιζόμενο ολοκληρωτισμό, που πλέον δεν θα εξαρτάται μόνο από συσχετισμούς πολιτική ισχύος, αλλά παράλληλα και από το μονοπώλιο στον έλεγχο της παραγωγικής βάσης.

Έχοντας προετοιμάσει από χρόνια μια αντίληψη περί ελευθερίας, όπου η ελευθερία της επιλογής (μεταξύ παγωτών, κινηματογραφικών ταινιών και προσφάτως ιστοσελίδων), που βέβαια αφορά μονάχα ελάχιστους, είναι αρκετο αντιστάθμισμα για την επιβολή αυτονόητων προτύπων σε πολιτικό, κοινωνικό και ατομικό επίπεδο, ο σύγχρονος κυρίαρχος λόγος μπορεί να εκθειάζει την πληροφορία και την επικοινωνία καθ' εαυτή, αδιαφορώντας ολοσχερώς για το περιεχόμενο της. Ο μυθολογικός χαρακτήρας του φιλελευθερισμού, που λατρεύεται και προπαγανδίζεται από σύγχρονους συγγραφείς του τύπου του Φρίντμαν, δεν έγκειται τόσο στους κινδύνους που εγκυμονεί η ελευθερία αλλά στην παντελή απουσία της.

Για αυτόν το λόγο όμως ακριβώς, παράλληλα με την κριτική στις κίβδηλες φιλελεύθερες προτάσεις, είναι αναγκαία και η υποψία απέναντι σε όσους, με περιοσκή αντιφιλελεύθερη μανία, προτείνουν διάφορα αντίδοτα, εισπράττοντας παράλληλα τα εύσημα της αντίστασης. Και πάλι διακρίνονται δυο βασικές εκδοχές επιχειρηματολογίας. Η πρώτη, πιο ήπια και ασφαλώς δημοφιλέστερη, καθώς οι φορείς της είναι από καιρό υψηλά στελέχη κρατικών, κομματικών και άλλων δημοσίων θεσμών, χωρίς να αμφισβητεί ριζικά τις τρέχουσες οικονομικές διεργασίες, επιμένει στην συγκρότηση μηχανισμών προφύλαξης από τους ανεξέλεγκτους κινδύνους της παγκόσμιας αγοράς. Αν για τους προηγούμενους λέξη κλειδί είναι η ελευθερία, για αυτούς γίνεται η ασφάλεια. Αν οι πρώτοι είναι οπαδοί του άκρατου φιλελευθερισμού, οι τελευταίοι αναδεικνύονται σε υπέρμαχους των αρετών του κοινωνικού κράτους και σε τηρητές των λεγομένων κεκτημένων των εργαζομένων. Με προτάσεις που φτάνουν από τη θέσπιση του διαλόγου, την προώθηση της δημοκρατικής παιδείας, την επιβολή φορολογίας στη διακίνηση των κεφαλαίων ως τη συγκρότηση οικονομικών οργανισμών με κοινωνικά κριτήρια, μπορεί να μην είναι πάντα όμοιοι με τις εκκλησίες και τις φιλανθρωπικές οργανώσεις που ζητούσαν από την Ομάδα των 8 την παραγραφή του 100% αντί του 40% των χρεών, συχνά ωστόσο θυμίζουν επικίνδυνα πολύ τα πρόσωπα αυτών που οι ίδιοι κατηγορούν με μένος. Η διαταραχή των κατεστημένων εργασιακών σχέσεων, η δραστική μείωση των κοινωνικών παροχών, η άύληση της ανεργίας και η αποδιάθρωση του ασφαλιστικού συστήματος αποτελούν σίγου-

ρα συνέπειες φιλελεύθερων οικονομικών επιλογών, συνυφασμένων με τον τρόπο που πραγματώνεται σήμερα η παγκοσμιοποίηση.

Εξίσου αληθινό όμως είναι ότι οι κοινωνικές ρυθμίσεις του παρελθόντος, για τις οποίες η σοσιαλδημοκρατία τόσο υπερηφανεύεται, όχι μόνο δεν έθεσαν προοδευτικά τέρατα στην κυριαρχία του κεφαλαίου, αλλά, λειτουργώντας άλλοτε ως δόλωμα και άλλοτε ως μέτρα πρόληψης επαναστάσεων, έθεσαν τις βάσεις της αναπαράγωγής του κεφαλαίου κατά το μεγαλύτερο μέρος του 20ου αιώνα και προετοίμασαν την πρόσφατη αντεπίθεση του φιλελευθερισμού. Δεν είναι τυχαίο ότι οι υπέρμαχοι ανάλογων απόψεων, με πρόσχημα την αντίδρασή τους στη λογική της αναγκαστικής επιλογής που χρησιμοποιείται από τους θασώτες της ελεύθερης αγοράς, το μόνο που ενδιαφέρονται να δείξουν είναι ο ρεαλιστικός χαρακτήρας των εναλλακτικών τους, με άλλα λόγια τη βιωσιμότητα του κεφαλαίου και του κράτους και χωρίς φιλελεύθερες "ακρότητες". Για μια ακόμη φορά σκοπεύουν να λειτουργήσουν ως εκτόνωση της κοινωνικής ανατάραχης, που με κάθε τρόπο θα πρέπει να συνεχίσει να διοχετεύεται στα γνωστά ακίνδυνα κανάλια.

Το δίλημμα που θέτει η παγκοσμιοποίηση δεν μπορεί να είναι αυτό μεταξύ λιγότερο και περισσότερου κράτους, λιγότερης και περισσότερης οικονομικής προστασίας, λιγότερης και περισσότερης εξαθλίωσης και εκμετάλλευσης, αλλά εκείνο ανάμεσα στον εγκλωβισμό και την απόρριψη παρόμοιων ψευδοαντιθέσεων. Αυτό όμως είναι αδύνατο, όσο κανείς, στο πνεύμα των οικονομολόγων της μιας ή της άλλης πτέρυγας, αναζητά τους πιο έγκυρους νόμους της οικονομικής ζωής και αμφιταλαντεύεται μεταξύ διαφορετικών προγραμματίων διαχείρισης. Ζητούμενη δεν είναι η διαχείριση του συστήματος, κάποιου είδους κοινωνικό συμβόλαιο, αλλά η καταστροφή του.

Είναι μια εξεγερτική προοπτική σήμερα ουτοπική; Στην πραγματικότητα ο ουτοπισμός ισχύει πολύ περισσότερο τόσο για τα νεοφιλελεύθερα οράματα και τη νεκρανάσταση του Adam Smith, όσο και για τη σοσιαλδημοκρατική εναλλακτική που απαντά με δικό της ήρωα τον Keynes. Ακόμη περισσότερο ισχύει για την λιγότερο ήπια εκείνη πτέρυγα της κριτικής στην παγκοσμιοποίηση, που διακηρύττει την αξία του εθνικού κράτους, λες και αυτό δεν παίζει σοβαρότατο ρόλο στις σύγχρονες οικονομικές διεργασίες, λες και το μοντέλο και η πραγματικότητα της κυριαρχίας του δεν αποτέλεσε τον προθάλαμο της προτεινόμενης ή φοβούμενης από πολλούς υπέρβασής του. Δεν είναι σύμπτωση ότι ορισμένες φορές δυσκολευόμαστε να διακρίνουμε τους αριστερούς εχθρούς της παγκόσμιας αγοράς και του αμερικανικού κεφαλαίου από τις νεοφασιστικές ιδεολογίες που είναι βέβαια παράγωγα των πρόσφατων οικονομικών εξελίξεων.

Η αντίδραση στη νέα παγκόσμια τάξη δεν έχει ανάγκη ούτε να κα-

ταφύγει στην προάσπιση της παλιάς, ούτε να προτείνει εγκεφαλικά μοντέλα περιορισμένης οικονομικής ανάπτυξης που, όσο καλοπροαίρετα ή κακοπροαίρετα, θα πρέπει κατά μυστηριώδη τρόπο να βρουν εφαρμογή στην πραγματικότητα. Αντίθετα θα πρέπει να στηριχτεί στην πραγματικότητα την ίδια. Η μυστικοποίηση της παγκοσμιοποίησης καταγγέλεται μεν από τους φιλελεύθερους οικονομολόγους ως λαϊκιστική, αλλά στην πράξη ελάχιστα απειλεί τα σχέδια τους. Σε αντιστοιχία με τη διεθνοποίηση του κεφαλαίου θα πρέπει να παλέψουμε για τη διεθνοποίηση και της ίδιας της αντίστασης, εκμεταλλευόμενοι προοπτικές που το σύστημα υποχρεωτικά αφήνει ανοιχτές. Το παράδειγμα του Σιάτλ δεν είναι καθόλου μακρινό. Ίσως είναι τώρα η πρώτη φορά που παρουσιάζεται αληθινά η ευκαιρία για ένα παγκόσμιο δίκτυο της αντίστασης.

ΠΡΑΓΑ 2000

Από 21 μέχρι και 28/9 του 2000, σύμφωνα με την ανακοίνωση της σχετικής επιτροπής στην Τσεχία, περίπου 20.000 τραπεζίτες, οικονομολόγοι και επενδυτές θα καταφθάσουν στην Πράγα με σκοπό να λάβουν μέρος στην 55η συνεδρίαση της Παγκόσμιας Τράπεζας και του Δ.Ν.Τ. Πέρα από τη σημασία της διάσκεψης για την προώθηση των οικονομικών σχεδίων των πολυεθνικών, το γεγονός αποκτά και μια ειδική, ίσως όχι μόνο συμβολική αξία, τη στιγμή που μια τέτοια διάσκεψη πραγματοποιείται για πρώτη φορά σε έδαφος του πρώην σοσιαλιστικού μπλοκ. Με την κατάργηση των καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης και πάνω από το ψοφίμι των μαφιόζικων κρατών, το Δ.Ν.Τ και η Παγκόσμια Τράπεζα μυρίστηκαν την τροφή τους. Η εισδοχή των χωρών αυτών στους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς είναι το εφελτήριο για το "άνοιγμα" καινούριων επενδυτικών προγραμμάτων για αυτές. Με τη στρατηγική της "συνθετικής προσαρμογής" η δανειοδότηση των χωρών αυτών θα επιφέρει έναν ασφυκτικό κλοιό στα πλοκάμια της Παγκόσμιας Τράπεζας και του Δ.Ν.Τ., αφού η στρατηγική αυτή δεν σημαίνει τίποτε άλλο από το ότι οι αποφάσεις και ο έλεγχος ανήκουν αποκλειστικά σε αυτούς που συνεδριάζουν στην Πράγα. Η προετοιμασία για τον ερχομό των πολυεθνικών στις ανατολικές χώρες γίνεται άλλωστε από τους οργανισμούς αυτούς, που έχουν ανακτήσει το προσωρινά χαμένο τους κύρος, ενώ το δολλάριο, η σημαία τους που ακόμη στάζει από τις λάσπες του Αμαζονίου, θέλει να δείχνει καθαρή όσο ποτέ.

Η νέα παγκοσμιοποίηση, με την αλλαγή της τακτικής των διεθνών οικονομικών οργανισμών, δεν είναι διαφορετική από την παλιά Τα σημάδια του Δ.Ν.Τ. και της Παγκόσμιας Τράπεζας μένουν ίδια και απαράλλακτα, καθώς συνεχίζουν να έχουν τους ίδιους μετόχους: μονοπώλια, μεγαλοεπιχειρήσεις, θυγατρικές τράπεζες των Η.Π.Α., του Καναδά και της Δ. Ευρώπης. Αλλά την ώρα που οι διεθνείς οργανισμοί επα-

νακτούν την ισχύ και το κύρος τους, ακούνε όλο και πιο κοντά τα σκιρτήματα μιας νέας διεθνούς της αντίστασης, της ελευθερίας, ενός αντικαπιταλιστικού κινήματος, που βέβαια απέχει από την ολοκληρωμένη εκδίπλωσή του, που βέβαια δεν γνωρίζει τι να προτείνει, αρχίζει ωστόσο να μαθαίνει πολύ καλά τι πρέπει να καταστρέψει: **στη φυσική τάξη των οικονομολόγων απαντά με τη φυσική αταξία.**

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Η Επιτροπή ενάντια στην Οικονομική Παγκοσμιοποίηση, που έχει αναλάβει τον συντονισμό των διαμαρτυριών ενάντια στο Δ.Ν.Τ και την Παγκόσμια Τράπεζα έχει ανακοινώσει το εξής πρόγραμμα εκδηλώσεων:

22-24/9: Διοργάνωση αντισυνεδρίου με θέμα τις εναλλακτικές στην παγκοσμιοποίηση και τους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς
Πολιτιστικό Φεστιβάλ: "Τέχνη της Αντίστασης" με τη συμμετοχή μουσικών, θεατρικών και άλλων καλλιτεχνικών ομάδων

24/9: Λήξη του αντισυνεδρίου με "παρέλαση" στους δρόμους της Πράγας

22-25/9: Εργαστήρια προετοιμασίας για ακτιβιστές και άλλους ενδιαφερόμενους (νομικές, ιατρικές συμβουλές κλπ.)

26/9: Παγκόσμια ημέρα δράσης με μεγάλη πορεία στο κέντρο της Πράγας ενάντια στο Δ.Ν.Τ. και την Παγκόσμια Τράπεζα

27-28/9: Συνέχεια των διαδηλώσεων

Η **Αντιεξουσιαστική Πρωτοβουλία** σκοπεύει να πάρει μέρος στη μεγάλη πορεία της 26/9. Για το σκοπό αυτό οργανώνει ταξίδι στην Πράγα για το διάστημα 23-27/9. Όσοι ενδιαφέρονται μπορούν να έρθουν σε επικοινωνία μαζί μας στην ηλεκτρονική διεύθυνση: **niki2@otenet.gr**

Περισσότερα στοιχεία και ειδήσεις από την Πράγα μπορεί κανείς να βρει στην ηλεκτρονική σελίδα της Πρωτοβουλίας ενάντια στην Οικονομική Παγκοσμιοποίηση: **<http://inpeg.ecn.cz> (e-mail: Prague2000_cz@hotmail.com).** Τέλος, όσοι προτιμούν να μείνουν στο **κάμπινγκ** που θα λειτουργήσει **σε στάδιο της Πράγας** μπορούν να απευθυνθούν στη διεύθυνση: **<http://www.fam.cz>.**

ΠΡΑΓΑ 2000

ΑΝΤΙΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΙΑ

